1419 4e ex. afgeschreven

458 CONIJ

Amsterdams NME Centrum
Plantage Middenlaan 2 E
1018 DD Amsterdam
tel.: 020 - 622 54 04

de Educatieve Stad

...een kijk- & leesboek

DOOR PIET CONIJN

Achtergrondinformatie

Het Ministerie van O.C.en W. is in de afgelopen jaren begonnen met een proces van decentralisatie. In de achterliggende decennia werden scholen belast met vele maatregelen van overheidszijde, maar tegenwoordig is binnen het onderwijsbeleid de nadruk komen te liggen op de rol van de lokale overheden en de min of meer autonome school.

Binnen dit perspektief ontwikkelden we in Alkmaar het concept van 'de educatieve stad'. Een oud concept, maar met een nieuwe strategie.
We introduceerden de elementen van dit concept in ongeveer 500 scholen voor basis- en voortgezet onderwijs.
We hebben onze basis op de Hogeschool Alkmaar, waar we betrokken zijn bij de begeleiding van leraren en allerlei cursussen.

Leerkrachten zijn erg tevreden met onze cursussen en de wijze waarop we hen begeleiden in de scholen.
En ofschoon Alkmaar temidden ligt van een plattelandsgebied, worden we uitgenodigd voor allerlei aktiviteiten in de grote steden: o.m. in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.
En in opdracht van de Rijksoverheid introduceerden we verschillende projecten op landelijke schaal.

Enkele kenmerken van het project De Educatieve Stad:

- Het is een project voor lokaal onderwijsbeleid, dat gepaard gaat met minder kosten. Het concept is gebaseerd op verschillende typen van 'leerlandschappen' in de schoolomgeving en niet op de aanschaf van dure materialen in de school.
- Gebruikelijk is het dat besturen en overheden richtlijnen geven waaraan de scholen zich conformeren. In dit concept liggen de verhoudingen anders: de ontwikkeling van een speciale schoolpedagogiek geeft de dynamiek aan het lokale onderwijsbeleid. De lokale gemeenschap wordt gevraagd deze schoolpedagogiek mogelijk te maken.
- In Nederland is de lokale educatieve politiek gewoonlijk gericht op z.g. achterstandsgebieden. Dit project is gericht op alle kinderen: begaafd en minder begaafd, uit achterstandsgebieden en daarbuiten.
- In dit project houden we ons niet bezig met nieuwe investeringen in instituties voor welzijn, veiligheid of gezondheid. We proberen de leerbehoeften van leerlingen te versterken en het z.g. zelfsturende leren. Kinderen die succesvol zijn op school ontwikkelen zelfvertrouwen, voelen zich veilig en gezond.
- De Educatieve Stad is niet alleen geschikt voor ons gecompliceerde onderwijssysteem, maar ook voor het onderwijs in ontwikkelingslanden.

Introductie

Een vader vertelt van zijn twee kinderen die 's morgens vroeg wakker worden en hun bed uit willen. Hij plaatst ze voor hun speelgoedkast, die een overvloed aan speelgoed herbergt. Na een kwartier is de halve kast leeg gehaald en zitten beide kinderen huilend op de grond omringd door blokken, autootjes en verfdozen.
Ten einde raad pakt hij ze onder zijn arm en zet ze in de zandbak zonder enig speelgerei. Daar spelen ze met louter zand dat het een lieve lust is. Tot het tijd is voor de lunch en hij ze naar binnen roept.

Een voetballer vertelt over zijn beste voetbalschool: de straat. Daar leerde hij de fijne kneepjes, de schaarbewegingen, het passeren van de tegenstander en het koppen van de bal. Maar ook: gaan tot het uiterste, fair play, samenwerking.

Kinderen zijn met hun leraar een viskwekerij begonnen. Ze zijn leerlingen van een grote school in Rotterdam. De meeste van hen zijn afkomstig uit Marokko en Turkije. We kennen de school erg goed, want we ondersteunen de leraren daar in hun moeilijke werk.
De eigenaar van een dierenwinkel heeft de leerlingen geholpen. Een groot aquarium is in gereedheid gebracht en de eerste tropische vissen aangeschaft. Er zijn afspraken gemaakt over de verzorging van het aquarium, de aankoop van voer en de verkoop van de jonge visjes. Veel tijd binnen schoolverband en daarbuiten wordt aan de kwekerij besteed. Kinderen noemen de opzet van hun kwekerij het hoogtepunt van het jaar.

Het zijn **leerlandschappen** die hier worden beschreven. Soms zijn ze er al, kant en klaar, zo voor gebruik gereed. Soms worden ze door kinderen zelf gemaakt.
Soms helpen volwassenen het toeval een beetje.
Ze kunnen ook door volwassenen worden ontworpen: boeiend en uitdagend voor kinderen.

Leerlandschappen vormen het hart van een 'educatieve stad'.
Over de educatieve stad gaat dit kijk- en tekstboek.

de Educatieve Stad

een aanzet tot vorming van partnerships tussen scholen, instellingen en bedrijven

De Educatieve Stad

Het begrip 'eduactieve stad' is afgeleid van een van de taken van elke gemeenschap, nl. het opvoeden en onderwijzen van jonge mensen. Het gaat dan niet alleen om het gezin en de school. In een educatieve stad (dorp, regio) heeft de opvoeding van de jeugd bij lokale bestuurders en veel instellingen een hoge beleids-prioriteit gekregen. Het begrip is enigszins vergelijkbaar met 'culturele stad' of 'industriestad'.

'De educatieve stad' is ook de naam van een project voor geïntegreerd lokaal onderwijs- en jeugdbeleid. Dit project is hier in Nederland ontwikkeld, gesubsidieerd door de overheid en wordt uitgedragen op verschillende plekken.

Het centrale gegeven in dit project is het gebruik van leerlandschappen: leerlandschappen die er 'van nature' zijn en leerlandschappen die worden gemaakt door leerlingen, leerkrachten en buitenschoolse instellingen.
Vooral wordt benadrukt de ontwikkeling van leerlandschappen door samenwerkingsverbanden tussen scholen, bedrijven, non-profit instellingen en lokale bestuurders.

Er zijn enkele verschillen tussen de gebruikelijke vormen van lokale educatieve politiek en de benadering in 'de educatieve stad'.

In de meeste andere benaderingen spelen lokale overheden de leidende rol in het educatieve proces en zijn scholen volgend. In dit geval ligt de nadruk op de ontwikkeling van een schooleducatie gebaseerd op een aantal pedagogische uitgangspunten. De overheden wordt vervolgens gevraagd om deze ontwikkeling mogelijk te maken.

Een tweede verschil is dat er in 'de educatieve stad' niet gefocused wordt op een speciale groep van leerlingen, b.v. de leerlingen in achterstandsgebieden, maar dat het gaat om educatie in algemene zin.

Vele jaren al hebben we met de ideeën en pedagogische uitgangspunten van het project gewerkt. We waren vooral betrokken bij de nascholing van leraren op regionale en nationale schaal.
Met leraren praktizeerden we 'de kunst van het ontwerpen van leerlandschappen' en werkten we aan het z.g. veldwerk buiten de school.
Deze ervaringen waren de basis voor de ontwikkeling van het concept 'de educatieve stad'.

Wat we in deze inleiding aan de orde stellen

In deze inleiding houden we ons bezig met:

- wat een educatieve stad is en hoe een educatieve stad eruit ziet;
- hoe je stap voor stap een educatieve stad kunt opbouwen;
- wat de betekenis is van een educatieve stad.

de stad
(regio - dorp)

gezinnen
scholen
bedrijven
non-profit organisaties
bestuurders

De betekenis van het logo van het project

Het logo is hier afgebeeld

Het zijn 5 delen van een cirkel.
De cirkel stelt de gemeenschap voor.

De cirkeldelen zijn :
- gezinnen
- scholen
- bedrijven
- non-profit organisaties (voor welzijn, gezondheid, veiligheid, kunstzinnige opvoeding, natuur- en milieueducatie, schoolbegeleidingsdiensten, etc.)
- bestuurders

De cirkeldelen zijn hier los van elkaar weergegeven.
Funktioneren de betrokkenen in een lokale samenleving werkelijks los van elkaar of zijn er samenwerkings-verbanden?

Enkele nadere vragen:

- Is er een samenwerkingsverband tussen de gezondheidsorganisaties en de organisaties die zich bezig houden met de veiligheid van de burger? En welke rol speelt de aandacht voor de opvoeding daarin?
- Voor wie werkzaam is in het gemeentelijk apparaat: is er een samenwerking is tussen de afdeling kunstzinnige opvoeding en de afdeling natuur- en milieu-educatie? En waaruit bestaat die evt. samenwerking?
- Werken scholen met gezinnen samen aan een educatief beleid?
- En scholen met bedrijven?

Zaai koren en je zult een keer oogsten
Plant een boom en je zult tien keer oogsten
Onderwijs het volk en je zult honderd keer oogsten

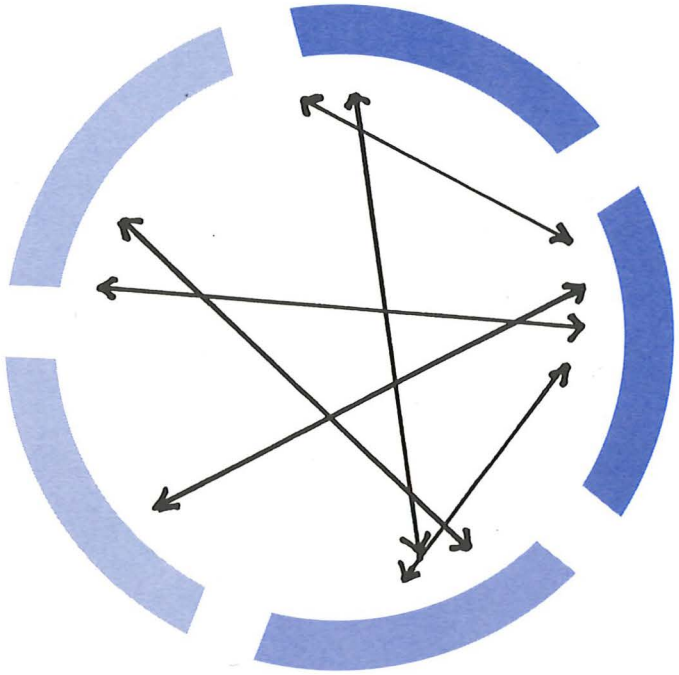
De educatieve stad zou het streefbeeld kunnen zijn van een lokale samenleving die verder kijkt dan een begrotingsjaar lang is.

In een educatieve stad buigen alle geledingen zich over de vraag hoe talenten en kwaliteiten van (jonge) mensen tot ontwikkeling kunnen worden gebracht:

- artistieke talenten
- talent voor wetenschap
- sociale talenten
- talenten voor het ondernemerschap
- sporttalenten
- .....

We spreken hier over het 'menselijk kapitaal'.

Een educatieve stad is een vitale stad; het menselijk kapitaal is de basis voor de ontwikkeling.

de educatieve stad

‘It takes a whole village to raise a child’

It takes a whole village to raise a child

Om volwassen te worden heeft een kind meer nodig dan de school.
Het is erg moeilijk om sociaal gedrag te ontwikkelen, verantwoordelijkheid, nieuwsgierigheid of ondernemend gedrag binnen de muren van een klaslokaal.

Kinderen hebben ouders nodig, kontakten met vrienden, kontakten met sportclubs, met de kerk en diverse soorten van mensen uit de gemeenschap.

‘It takes a whole village to raise a child’

En iedere leerkracht weet dat ook de ontwikkeling van fundamentele vaardigheden als lezen, schrijven en rekenen een zinvolle kontekst nodig hebben en kontakten met de ‘echte’ wereld.

De Griekse schrijver Plutarchus noemde de stad de beste leraar.
Vooral als zij binnen menselijke maten blijft, heeft de stad met haar produktiecentra, haar sociale en bestuurlijke strukturen en haar culturele leven grote educatieve mogelijkheden. Niet alleen als centrum voor culturele uitwisseling, maar ook als school voor burgerzin en solidariteit.
De stad is in feite een groot leerlandschap, waarin bewust en onbewust leren hand in hand gaan.

Maar de stad van het oude Griekenland lijkt niet meer op de stad van nu; die is groter, complexer, onoverzichtelijker.
In steden zoals Amsterdam kun je nog iets zien van die oorspronkelijke menselijke maat. De oude grachtenpanden hebben grote deuren in het benedenhuis, waarachter vroeger de ambachtslieden hun werk deden, bijna op straat en voor iedere voorbijganger zichtbaar. Er is weinig verbeeldingskracht voor nodig om je voor te stellen hoe jongelui bleven staan kijken of een handje hielpen.

Nu zijn de bedrijven te vinden in de industrieparken die verrijzen in de periferie van de stad; plannen-makers zitten opgeborgen in hun kantoren; vaders en moeders vertrekken ‘s morgens naar een voor kinderen onbekende bestemming.
Toch is de doelstelling van de opvoeding dezelfde als die van eertijds: kinderen moeten leren een plek te vinden in de samenleving en zich daarin als individu en gemeenschapswezen ontwikkelen.

Al onze instituties hebben hun eigen doelstellingen, maar de educatie van jonge mensen is belangrijk voor iedereen.

In de educatieve stad is de educatie de verbindende faktor.

Wat is de strategie om dit tot realiteit te maken?

Een gast in de klas

In ons project wordt via de school een begin gemaakt met de realisatie van de educatieve stad. De eerste stap die we kunnen nemen is een heel eenvoudige, een heel veilige en meestal een heel succesvolle stap.

Met de school proberen we de band met de samenleving te versterken via het uitnodigen van gasten in de klas. Aanleidingen zijn er meestal genoeg: een les uit een methode, een gesprek van kinderen, een gebeurtenis op school of in de lokale gemeenschap.

Het uitnodigen van gasten is niet iets nieuws. Op de meeste scholen gebeurt dit al.
Binnen het project 'de educatieve stad' proberen we echter twee nieuwe aspekten toe te voegen:

a. De sterke betrokkenheid van kinderen bij het uitnodigen van de gasten

- Bij de voorbereiding:
  Wie nodigen we uit? Hoe nodigen we iemand uit? Voor wanneer nodigen we de gast uit?
- Bij de ontvangst:
  Hoe doen we dat? Welke vragen stellen we? Hoe wordt de tijd ingedeeld?
- Bij het vervolg:
  Wat doen we met de informatie? Laten we nog iets van ons horen? Wordt er een gastenboek aangelegd?

b. Het ontvangen van gasten wordt gemaakt tot een schoolkultuur

- Welke typen van gasten nodigen we uit? (identificatiefiguren op school)
  Bij het bijgaand plaatje: is dit een geschikt type om uit te nodigen of moeten we dit juist niet doen?
- Kunnen we het uitnodigen van gasten tot regelmaat maken? Hoe vaak kunnen we dat doen? Bijvoorbeeld: vijf maal in elk leerjaar?
- Hoe gedragen we ons t.o.v. de gast? Wat bieden we hem of haar aan? Hoe kunnen we zorgen dat de gast zich in de klas thuis voelt? Hoe richten we de klas op een gastvrije manier in?
  (in feite spreken we hier over de ontwikkeling van sociale competenties)

Een andere gast in de klas

Behalve personen kunnen ook andere 'gasten' worden uitgenodigd: dieren, planten, objecten.

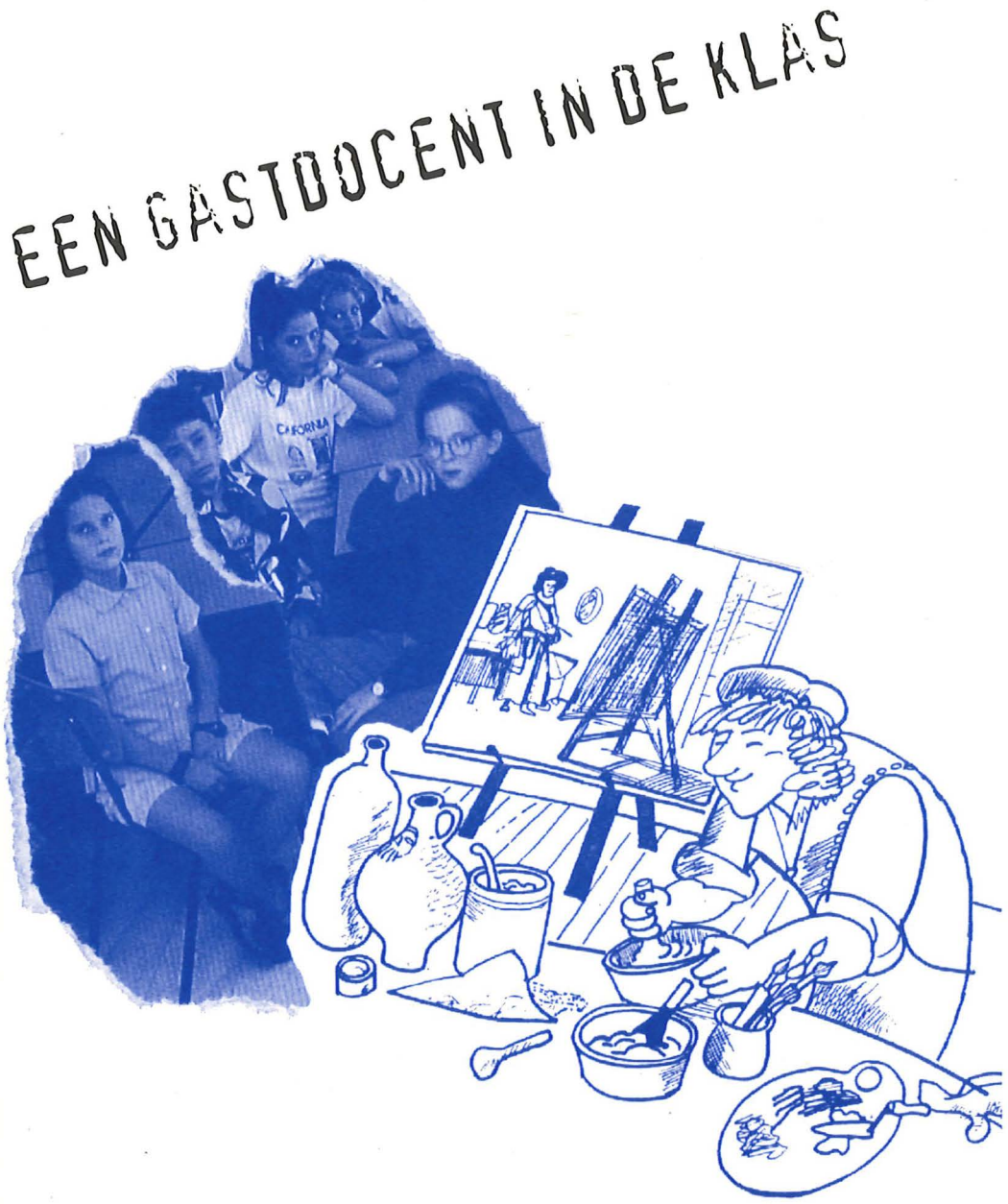
Deze 'gasten' kunnen geen antwoord geven op vragen die gesteld worden, maar kinderen kunnen door onderzoek wel antwoorden op hun vragen vinden.

Typen van vragen:

- Vragen over fysieke eigenschappen.
  Welke kleur? Hoe proeft het? Waarvan is het gemaakt?
- Vragen over de constructie.
  Hoe zit het in elkaar? Hoe werkt het?
- Vragen over een vergelijking met een soortgelijk dier, plant of object.
  Welke verschillen zie je? Hoeveel groter? Hoeveel meer?
- Vragen over de waarde.
  Wat betekent het voor jou? Voor een ander?
- Vragen over veranderingen.
  Wat gebeurt er als...?

Enkele voorbeelden van objecten waaraan onderzoek kan worden gedaan: zaden en vruchten, schelpen, grondsoorten, botten, technische apparaten, archeologische vondsten, reproducties van schilderijen, postzegels en munten, werktuigen.

Een gastdocent in de klas

Een tweede stap:
het uitnodigen van een gastdocent.

Een gastdocent is iemand die op verzoek de leerlingen iets komt leren. Zijn komst is gekoppeld aan een duidelijke leervraag.

Voorbeelden

- Een pottenbakker wordt gevraagd om de klas te leren hoe je een vaas met behulp van klei kunt maken.
- Een loodgieter wordt gevraagd om te leren hoe je kunt solderen.
- De bloemist komt leren hoe je de planten in de klas het beste kunt verzorgen.
- Met een schoonmaakbedrijf wordt een plan gemaakt om de school schoon te maken. (Rolverdeling tussen de professionele schoonmaker en de leerlingen.
- Een dirigent van een buitenschools koor komt op verzoek aanwijzingen geven voor een optreden van het schoolkoor.
- EHBO-lessen worden verzorgd door een deskundige uit de lokale gemeenschap.

Kenmerkend voor het project 'de educatieve stad' is dat leerlingen leren om hun eigen leervragen te formuleren en dat ze op basis daarvan nadenken wie er behulpzaam zou kunnen zijn.
Gevolgen o.m.:

- Er wordt een leerbehoefte ontwikkeld bij kinderen. (Van belang bij het proces van life-long learning)
- Er wordt gebruik gemaakt van de educatieve mogelijkheden in de lokale omgeving.
- Er ontstaat een betrokkenheid van allerlei instellingen en individuen bij het leren op school.

Deze aanpak wijkt af van menige bestaande praktijk, waarin vele scholen buitenschoolse kontakten onderhouden via een reactie op een aanbod van buitenaf. Ze kopen een lespakket of schrijven in op een ekskursie.
Gevolg: kinderen ontwikkelen een consumptief gedrag, verliezen vaak de motivatie en interesse.

Op bezoek

Je leert mensen pas goed kennen als je over en weer bij elkaar op bezoek gaat.
Daarom gaan leerlingen op bezoek bij bedrijven en instellingen in de buurt.

Onder leiding van hun leerkracht bereiden ze zich daarop goed voor:

- waar vind je een goed overzicht van bedrijven en instellingen?
- hoe leggen we een eerste kontakt?
- welke vragen hebben we?
- hoe geven we die vragen door?
- wat is de rol van de leerkracht in het kontakt met het bedrijf of de instelling?
- hoe gaan we er heen?
- hoe presenteren de leerlingen zich daar?
  (Welke kleding? Wordt er iets meegebracht? Dankwoordje achteraf?)
- hoe gaan we terug?
- hoe gaan we om met de verkregen informatie?

Een natuurlijk landschap als een leerlandschap

In de kontakten met bedrijven en instellingen kan veel worden geleerd. Kinderen ontmoeten mensen, leren hun werkzaamheden kennen en hun opvattingen.
Ze krijgen zo een beeld van de structuur en de ontwikkeling van onze samenleving.

Maar ook het natuurlijke landschap in de omgeving kan worden beschouwd worden als een leerlandschap, mits het op een goede wijze door de leerkracht toegankelijk wordt gemaakt.
Kinderen kunnen in het natuurlijke landschap kijken en luisteren, tekenen, registreren, onderzoeken.

In het project 'de educatieve stad' wordt gebruik gemaakt van een methode voor het z.g. veldwerk in de woon- en schoolomgeving.

We hebben een negental boeken geschreven met suggesties voor veel typen van veldwerk-aktiviteiten. In ongeveer 500 scholen en instellingen voor natuur- en milieueducatie wordt met onze boeken gewerkt en de leerkrachten zijn er erg enthousiast over.

Ze hebben betrekking op:

- de flora en fauna in de omgeving
- het weer
- de kwaliteit van water, lucht en grond
- de struktuur van het landschap
- de variatie en veranderingen in het landschap
- astronomie
- de organisatie van het veldwerk
- de effecten van het veldwerk op de ontwikkeling van kinderen

Kinderen doen tijdens veldwerk een schat aan informatie op. Veldwerk kan bovendien bijdragen aan de ontwikkeling van een onderzoekende geest en een zorgvuldige omgang met mens en natuur.

Een leerlandschap in de klas

In het project 'de educatieve stad' geven we de leerkracht een rol als educatief ontwerper.
Als educatief ontwerper is hij bezig met leerlandschappen.

We hebben enkele van die leerlandschappen aan de orde gesteld:

- ontmoetingen van kinderen met gasten en gastdocenten
- natuurlijke landschappen als leerlandschappen.

Er kunnen in samenwerking met buitenschoolse instellingen ook meer complexe leerlandschappen worden ontworpen. Werken in zo'n leerlandschap kan zijn als een spannend avontuur:

- In een basisschool in Alkmaar publiceerden kinderen een eigen wijkkrant met assistentie van een lokale uitgever.
- In een andere basisschool werd een fotostudio opgezet, waarbij een plaatselijke fotograaf behulpzaam was.
- In een van onze projecten hielp een reisbureau met de opzet van een reisbureau in de klas. Kinderen organiseerden hier eigen tripjes in de omgeving of denkbeeldige reizen naar verre streken.
- Met een bedrijf voor optische instrumenten richtten leerkrachten een optisch laboratorium op school in.
- In Den Haag was de chemische industrie partner in de opzet van een chemisch laboratorium in het voortgezet onderwijs.
- In Rotterdam hebben we een programma voor 'enterprise education' in samenwerking met verschillende buitenschoolse instanties. Leerlingen runnen hier hun eigen leerling-ondernemingen.
- Elders richtten kinderen een makelaarskantoor in en hielden zich bezig met aspecten van de aankoop en verkoop van huizen.
- We coördineren een project waarin vier scholen voor b.o. en vier scholen voor v.o. samen met het Noord-Hollands Philharmonisch Orkest school-CD's maken.
- In Heerhugowaard wordt i.s.m. een energiebedrijf een 'alternatieve energiecentrale' in school opgezet, met een windmolen en zonnecellen.
- In Schagen assisteerde de Stichting Fair Trade bij de opzet van een echte wereldwinkel in een school.

In het project 'de educatieve stad' zijn vele van deze leerlandschappen ontworpen, uitgevoerd en in boekvorm gepubliceerd.
In de serie 'De Kunst van het Leerlandschap' hebben we 25 voorbeelden gepubliceerd.

Een ander leerlandschap

Dit beeld is een artistieke impressie van een bijzonder leerlandschap in de school.
De computer is in dit leerlandschap een belangrijk instrument.

We kopieerden dit beeld van een aankondiging van de conferentie 'Learning for the 21 st Century' (Chicago, april 1998)

We zijn overtuigd van de belangrijke rol van de computer in de educatieve stad van de toekomst.

Onderwijs heeft in onze samenleving verschillende funkties. De informatie- en communicatietechnologie heeft bij elk van die funkties een andere rol.

a. Onderwijs is van belang voor de informatieverwerving en verwerking.
   De computer kan hierin een belangrijke plek krijgen. Binnen enkele seconden produceert ze het gevraagde feitenmateriaal en vervangt ze op een efficiënte wijze de leraar als doorgeefluik van informatie. Bovendien maakt ze leerlingen tot (inter)aktieve en zelfsturende leerlingen en biedt ze mogelijkheden voor lifelong leren.

b. Onderwijs is van belang voor de 'brede kennisontwikkeling'. Onder brede kennisontwikkeling verstaan we kennisontwikkeling gekoppeld aan hoofd,hart en handen. Kennis wordt hier geïntegreerd in de persoonlijkheid van het individu. Kennis hangt hier samen met betekenisverlening.

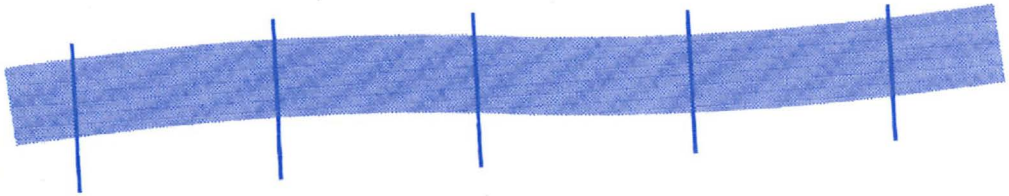
   Informatie via de computer vormt het voorportaal van deze 'echte' kennis. Haar rol dient te worden aangevuld met onderzoekende aktiviteiten, spelaktiviteiten, aktiviteiten gericht op een bepaalde produktie of zorg voor de omgeving.

c. Onderwijs is gericht op sociale participatie en de ontwikkeling van sociale competenties.

   De rol van de computer kan binnen deze funktie weer een andere zijn. Via email, Internet en video-conferencing kunnen leerlingen kontakten leggen met instellingen in de samenleving. Van daaruit worden samenwerkingsverbanden opgezet, stages, werksituaties waarin leerlingen stapje voor stapje participanten worden in maatschappelijke processen.

Het ontwerpen van een leerlandschap

HET ONTWERPEN VAN
EEN LEERLANDSCHAP

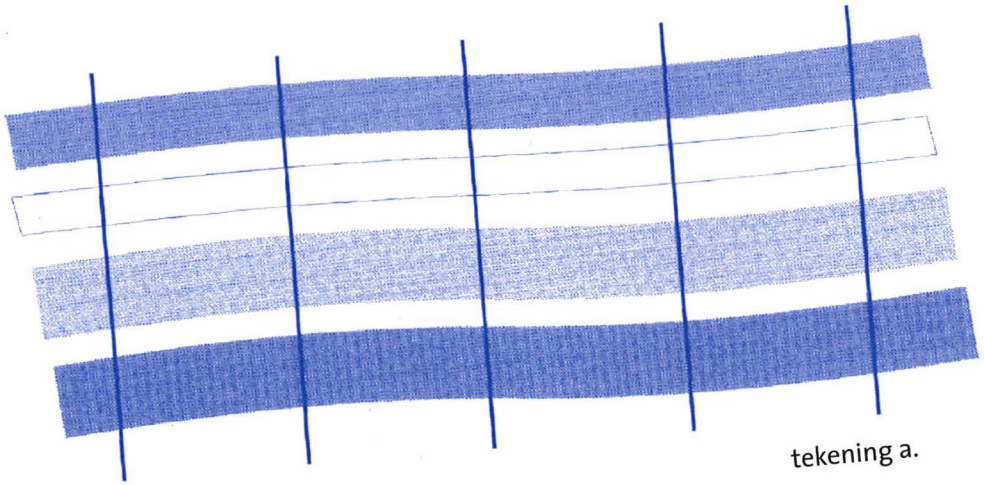
- *Een duidelijke structuur*
- *Ontmoetingen met mensen, de levende en niet levende natuur*
- *Samenwerking met buitenschoolse instellingen*
- *Een uitdaging*
- *Een stimulans voor de 'brede ontwikkeling' van de leerlingen*
- *Zo realistisch mogelijk*
- *Een zelfsturende rol van de leerling*

Veel onderwijskundigen houden zich bezig met de buitenkant van het onderwijs. Ze schrijven b.v. over doelen, de leeropbrengst en de evaluatie.
Educatieve ontwerpen van leerlandschappen laten de binnenkant van het onderwijs zien: de uitdaging voor kinderen, de stimulans die er van uitgaat en de betekenis voor de ontwikkeling van kinderen en leerkrachten.

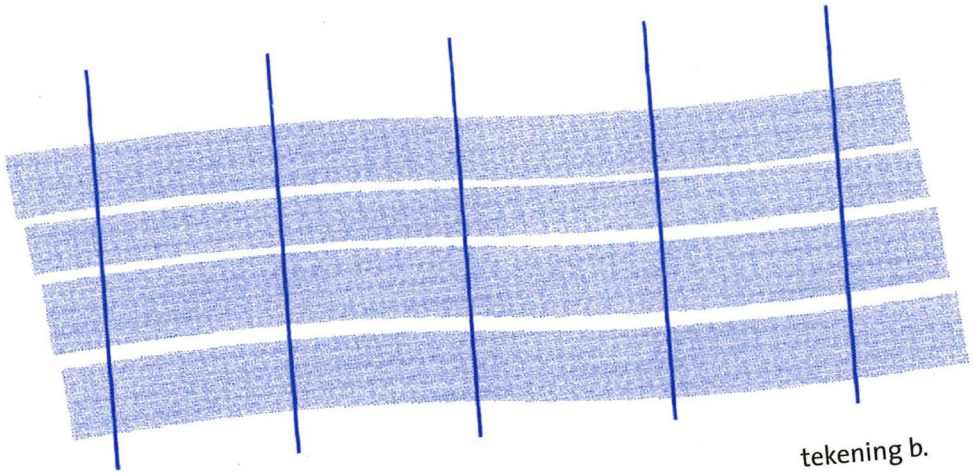
Educatief ontwerpers houden zich bezig met vele typen van leerlandschappen. Een aantal typen zijn hiervoor onder de loep genomen. Ondanks de vele verschillen zijn er ook overeenkomsten:

- leerlandschappen vertonen een duidelijke structuur;
- het gaat om ontmoetingen met mensen, de levende en niet levende natuur;
- de grenzen van het klaslokaal worden overschreden: er is sprake van leren binnen en buiten de school en veelal van samenwerkingsverbanden met buitenschoolse instellingen;
- elk leerlandschap houdt een uitdaging in voor de leerlingen;
- in een leerlandschap zijn kinderen betrokken met hoofd, hart en handen; er is sprake van een brede ontwikkeling;
- leerlandschappen zijn 'echt'; kinderen hebben het gevoel dat ze serieus worden genomen en dat ze kennis maken met de wereld van volwassenen;
- leerlingen zijn geen consumenten van onderwijs, ze zijn aktief bezig met hun eigen ontwikkelings-proces.

SCHOOLPROFIELEN

tekening a.

tekening b.

Schoolprofielen

Het beleid van een school dient te worden bepaald door een viertal vragen:

- waar staat de school?
- welke leerlingen bevolken de school?
- welke ontwikkelingsmogelijkheden hebben de leerlingen nu?
- welke bijdrage kan de school en de samenleving leveren om dit ontwikkelingsperspectief te verbeteren?

Het schoolprofiel dient op deze vragen een adequaat antwoord te geven.
In ons project 'de educatieve stad' proberen we schoolleiders te helpen met het ontwikkelen van schoolprofielen.

Er zijn profielen ontwikkeld van een kunstschool, een ondernemende school, een sportschool, een literaire school, een digitale school, een ECO-school, een techniekschool.
Profielen zijn als ontwerpen van bouwwerken.
Ze geven een globale vorm en indeling aan van de verschillende ruimten. De bewoners of toekomstige bewoners richten naar eigen smaak de afzonderlijke ruimten verder in.

'Backcasting' wordt de methodiek genoemd waarbij, uitgaande van het eindbeeld, de schoolpraktijk van het heden wordt gebracht in de richting van het gewenste profiel.

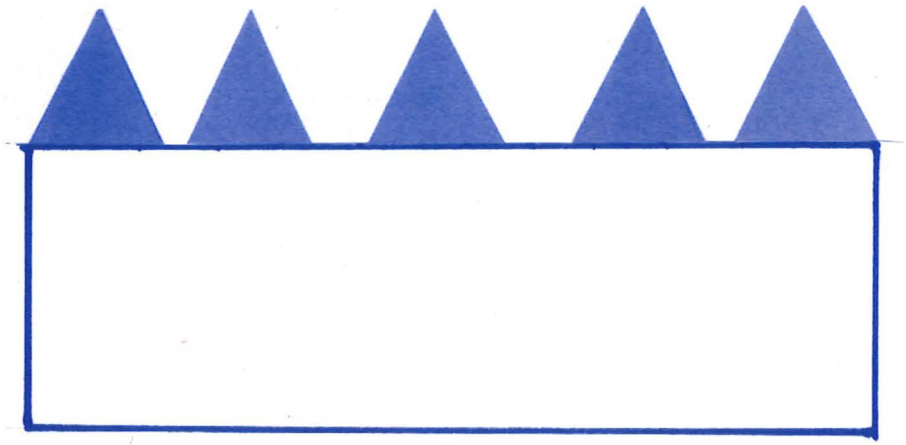
Tekening a:

- Een schoolprofiel bestaande uit leerlandschappen die dezelfde structuur-kenmerken vertonen, maar verschillende inhouden bezitten. Bijvoorbeeld leerlandschappen op het terrein van de kunsten afgewisseld met die op het terrein van de sport, de techniek of de economie. In elk van deze leerlandschappen speelt de leerling een aktieve rol, is er een samenwerking met een buitenschoolse organisatie, enz.

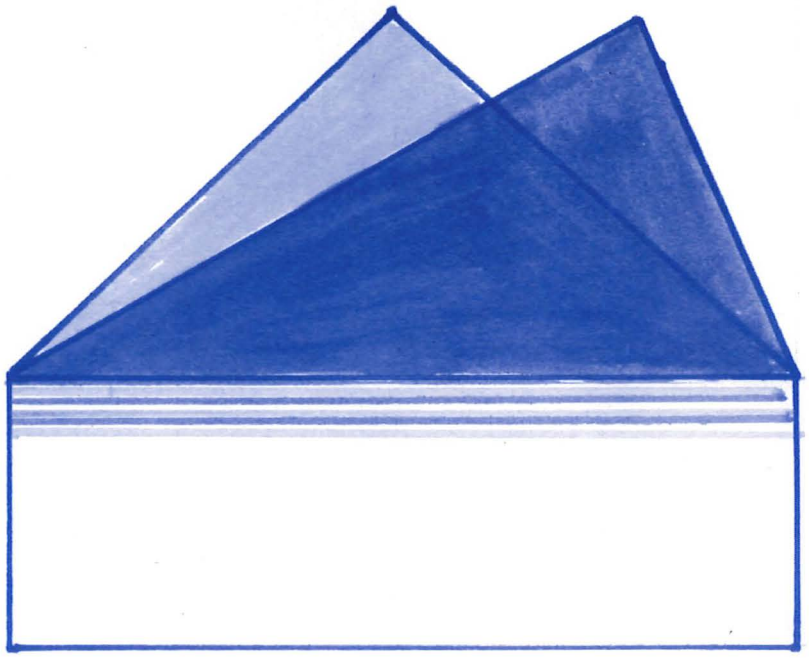
Tekening b:

- Zowel naar structuur als naar inhoud is er een eenheid.
  Voorbeeld: in 'onze' school in Rotterdam bestaat het hart van het schoolprogramma uit leerling-ondernemingen. In een 'kunstschool' zullen veel leerlandschappen betrekking hebben op de kunst.
  In een typische sportschool zullen sport en beweging de overheersende kleur aan de leerlandschappen geven.

Een belangrijke vraag

tekening 1

tekening 2

'Leidt het profileren van het onderwijs niet tot een verkleining van de ontwikkelingskansen van de leerlingen?'

Ons antwoord: nee, althans niet noodzakelijkerwijs.

Met bijgaande twee tekeningen willen we het antwoord verklaren.

De eerste tekening laat zien hoe een gemiddelde school zich bezig houdt met allerhande ekstra aktiviteiten.

- De rechthoek verbeeldt een school die naar vermogen werkt aan het basisprogramma van het onderwijs.
- De kleine driehoeken verbeelden de vele ekstra taken en aktiviteiten waarmee de school zich tegenwoordig bezig houdt.

Die ekstra aktiviteiten leiden tot de werkdruk waar momenteel zoveel over te doen is. Ze geven een overbelasting aan het programma. Kinderen maken vluchtig kennis met een veelheid aan aktiviteiten.

De tweede tekening geeft een beeld van een geprofileerde school. Ook deze school werkt aan de realisatie van het basisprogramma. Daarnaast profileert de school zich. In dit geval via projecten (leerlandschappen) die zowel naar strukuur als inhoud een eenheid vertonen.
Zo'n school is b.v. een kunstschool, die wordt gekenmerkt door de uitvoering van bijzondere aktiviteiten op het terrein van de kunsten. Of een techniekschool, waar veel leerlandschappen een bepaalde verwantschap hebben met de wereld van de techniek.

Kenmerkend is voor de praktijk gebaseerd op de tweede tekening is:

- er is sprake van een echte uitdaging voor kinderen; van kinderen wordt verwacht dat ze al hun capaciteiten inzetten; (het leveren van en meesterstuk)
- de stimulering van brede ontwikkelingsdoelen : het vergroten van het zelfvertrouwen, het verbeteren van coöperatief gedrag, het leren plannen, het leren reflecteren en evalueren, het overwinnen van weerstanden, het stimuleren van onderzoekend gedrag enz. (zie de kenmerken van leerlandschappen)
- de vergroting van kennis en vaardigheden op een specifiek terrein, b.v. op het terrein van de kunsten, de techniek, het ondernemerschap

In onze opvatting is het beter een beperkt aantal zaken te doen op een hoog niveau, dan vele zaken zeer oppervlakkig.

Waarom een educatieve stad?

Vanuit het individu gezien:

- De ontwikkeling van talenten.
- Er zijn vele mogelijkheden voor sociale participatie en binding. Vooral de verschillende partnerships met buitenschoolse instellingen openen de deur naar de samenleving.
- Er zijn veel mogelijkheden voor de ontwikkeling van sociale competenties. In veel leerlandschappen gaat het om het maken van plannen met elkaar, het verdelen van taken, het overwinnen van weerstanden, het rekening houden met elkaar.
- Scholen in de educatieve stad leggen de basis voor 'life-long learning'. Leerlingen worden niet beschouwd als consumenten van aangeboden informatie, maar als mensen met leer- en ontwikkelingsbehoeften die dienen te worden aangewakkerd.

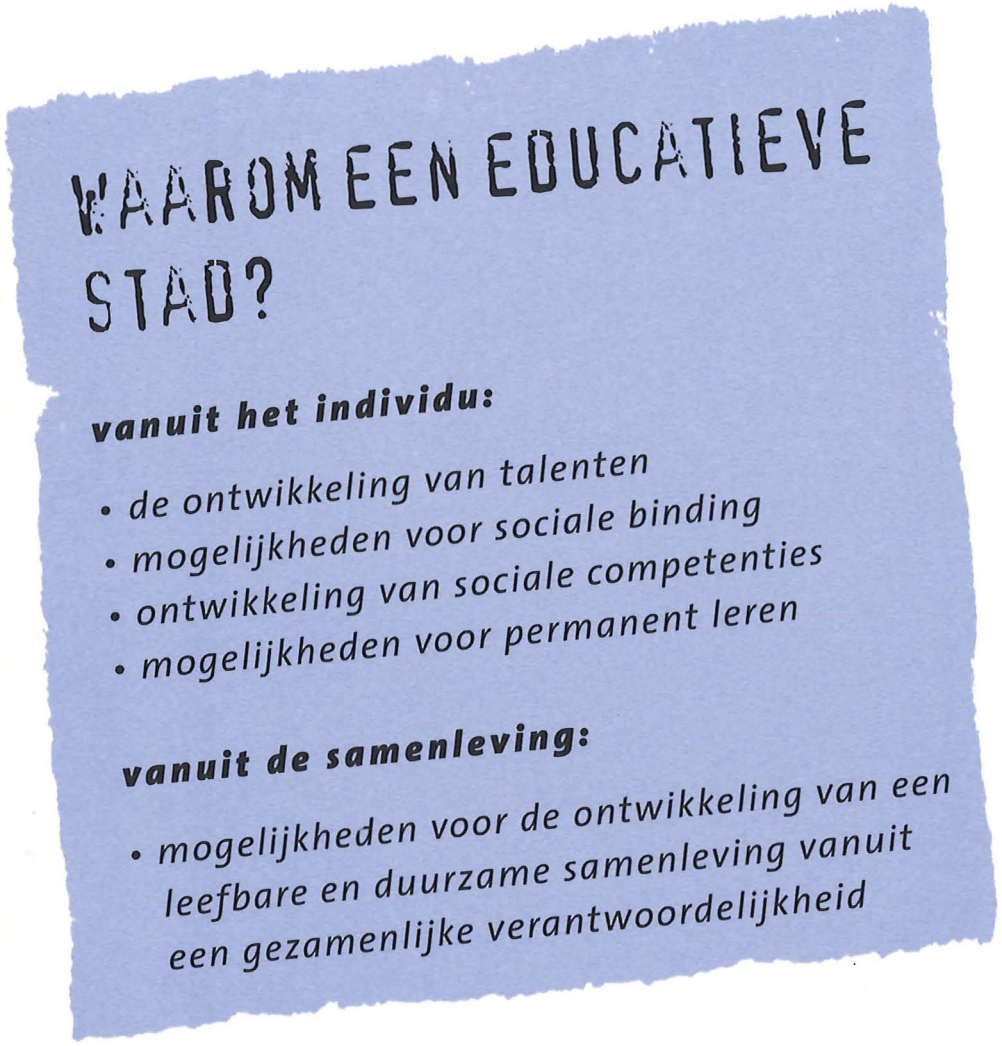
Vanuit de samenleving:

- Het project 'de educatieve stad' heeft een duidelijk sociaal doel, nl. de ontwikkeling van een leefbare en duurzame samenleving.

  In dit licht is het van belang te constateren dat de school in de educatieve stad probeert op te leiden tot goed 'citizenship'.

De meest belangrijke kenmerken van het individu daarin:

- *ondernemend gedrag:*
  de educatieve stad gaat uit van een proces van aktief leren
- *coöperatief gedrag:*
  leerkrachten en leerlingen werken samen met partners in de samenleving / werken samen met elkaar aan een gezamenlijke uitdaging
- *ethisch gedrag:*
  in de leerlandschappen worden leerlingen voortdurend geplaatst voor morele dilemma's / samen met hun leerpartners worden die opgelost

TIPS

VOOR DE SCHOOLLEIDER EN VOOR DE LOKALE BESTUURDER

Voor de lokale bestuurder

1. Maak de educatie tot het hart van de lokale politiek

Niet de economie,maar de educatie bepaalt de ontwikkeling van de lokale samenleving. De twee belangrijkste aspecten daarbij: de ontwikkeling van talenten (het menselijk kapitaal) en de verantwoordelijkheid voor een leefbare en duurzame samenleving. Educatie dient te brug te zijn tussen de verschillende politieke partijen en de verschillende bedrijven en instellingen.

2. Hoe krijgt men de diskussie over de educatie op gang?

Een diskussie over de educatie zal gaan over verschillende dilemma's. Het dilemma tussen bedrijfsbelangen en maatschappelijke belangen. Tussen de deelname van ouders aan het arbeidsproces en de verantwoordelijkheid voor de opvoeding. Tussen betaalde arbeid en onbetaalde arbeid. Tussen het economische gebruik van de ruimte en het educatief gebruik.
Hoe krijgt men een diskussie over deze en andere dilemma's op gang?

3. Ontwerp een fraaie educatieve architectuur

Niet alleen de bouwkundige architectuur geeft allure aan een lokale gemeenschap. Ook een educatieve architectuur kan dat doen. Welke bedrijven en instellingen hebben een grote educatieve potentie? Waar kunnen we die bedrijven en instellingen vinden? Voor welk publiek geschikt? Welke natuurlijke leerlandschappen vinden we? Wat is de waarde van parken, monumenten, pleinen, speelterreinen, tuinen, e.d. Probeer de educatieve mogelijkheden hiervan uit te buiten.

4. Zorg voor een goede educatieve infrastructuur

Let niet alleen op de infrastructuur voor het verkeer. Maak de (potentiële) leerlandschappen die er zijn toegankelijk. Fysiek en digitaal.

5. Communiceer over het educatieve karakter van de lokale samenleving

Roem niet alleen de organisaties die winst maken of hun afzet vergroten, maar vooral die organisaties die zich inzetten voor de ontwikkeling van jongeren in de samenleving. Roem ook pedagogen en scholen die zich inzetten voor de educatie in de gemeenschap.

6. Ga op zoek naar talenten

Richt niet alleen de aandacht op z.g. achterstandsgebieden, maar zoek met alle geledingen uit de gemeenschap naar wegen om talenten van jonge mensen te ontwikkelen: sporttalenten, artistieke talenten, talenten voor wetenschap en techniek, ondernemerstalenten,...

7. Help bedrijven bij de inrichting van hun leerlandschappen voor jongeren

Geef niet alleen start- of investerings-subsidies voor de primaire bedrijfsbelangen, maar ook voor het vergroten van de educatie-mogelijkheden.

Sociale participatie en de ontwikkeling van sociale competenties worden pas mogelijk als bedrijven en instellingen hun deuren openstellen voor jonge mensen.

8. Investeer in ontwerpers van leerlandschappen

Niet de investering in schoolgebouwen en leermiddelen verbeteren onderwijs en opvoeding, maar de kwaliteit van de leerlandschappen binnen en buiten de school. Wie kunnen hoogwaardige leerlandschappen ontwerpen? En welk gezicht wil men die leerlandschappen geven? Welke vormingsgebieden krijgen daarin aksent? De artistieke vorming? Sport en spel? De economische vorming? Wetenschp en techniek? Een aktieve educatieve politiek leidt tot het maken van keuzen.

9. Probeer langs informele weg scholen te koppelen aan bedrijven en non-profit organisaties

De informele weg is vaak effectiever dan de weg via vergaderingen en dikke beleidsnotities.

10. Stimuleer het afsluiten van convenanten tussen scholen, bedrijven en non-profit organisaties

Het gaat niet om de veelheid van kontakten die buitenschoolse organisaties onderhouden met de scholen, maar om de kwaliteit en de diepgang daarvan. In z.g. convenanten kan die kwaliteit worden gewaarborgd.

een kijk- & leesboek

de educatieve stad
een kijk- en leesboek

is een uitgave van de stichting de educatieve stad

deze uitgave (1998) is verzorgd door:
uitgeverij de akelei te assendelft

tekst: piet conijn
vormgeving: peter louman
opmaak & druk: limmendruk, limmen

informatie:

hogeschool alkmaar / afd. post-initieel onderwijs
postbus 403, 1800 ak alkmaar
telefoon 072 5183581
email: hsa.nascholing@tip.nl

de educatieve stad
postbus 445, 1500 ek zaandam